

PRZEBRAĆ (41) *vb pf*

e oraz *a jasne*; *w tematach fut o* oraz *e jasne*.

inf przebrać (9). ◇ *fut 1 sg* przebiorę (2). ◇ *2 sg* przebierzesz (4). ◇ *3 sg* przebierze (3). ◇ *1 pl* przebierzem (1). ◇ *3 pl* przebiorą (1), [przebierzą]. ◇ *praet 1 sg m* przebrałem (1). ◇ *3 sg m* przebrał (3). [f przebrała.] *n* przebrało (1). ◇ [1 pl m pers -(s)my przebrali.] ◇ *3 pl subst* przebrały (2). ◇ *plusq 3 sg m* był przebrał (1). ◇ *3 pl m pers* byli przebrali (1). ◇ *con [3 sg m by przebrał.]* ◇ *3 pl [m pers przebrali.] subst* by przebrały (1). ◇ [con praet 2 sg m byś był przebrał.] ◇ [impers fut przebierze się cf przebrać się praes 3 sg.] ◇ [praet przebrało się, przebrano cf przebrać się praet 3 sg n.] ◇ [imp niech się przebierze cf przebrać się imp.] ◇ *part praet act* przebrałwszy (11).

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Wybrać z jakiejś grupy, wydzielić, dokonać selekcji; eligere Vulg, PolAnt; habere delectum Modrz* [w tym: kogo, co (17)] (21): [Skanderbeg] przebrałszy lud co godniejszy ku podkaniu ośm tyfiac ieznych á fiedm pieznych/ położyli lie nad Dybrą *BielKron* 244v, 112v, 250, 288v, 403v, 420; POtym rzekł Achitofel do AWfzálomá/ przebiorę teras dwánaście tyfięcy mężow/ á wltánę y poydę w pogonią zá Dawidem nocą. *BudBib 2.Reg* 17/1; A przeto ná Hetmáná nalezy/ vmieć obierác dobre mieyfcá do toczenia obozu y okopánia/ [...] á niektore też czelnieyfe przebrác/ áby ci wzytcy okolo niego bywali záwzdy *ModrzBaz* 115, 134v; *StryjKron* 255; zdáło fię nam wespołek zebránym/ przebrác mężę y polác do was z namieyfczymi náfczymi Bárnábálfem y Páwłem *WujNT Act* 15/25.

przebrać komu [zawsze: sobie] (4): *RejPs* 90; Ale oto wnet fluchay tey rozności/ którą Pan powieśc raczy/ miedzy tymi co wedle fwiátá chodzą/ á miedzy tymi ktore sobie przebrác á odfwiátá zezwolic raczył *RejPos* Ooo3v; *BudBib 1.Mach* 12/45; Zmierzę krąg swiátá/ lud przebiorę sobie/ Czyniac wolą fwą *GrabowSet* E4.

przebrać nad kogo (1): wybrał yá [Maryję] bog y nad yne przebrał yá *PatKaz III* 101v.

przebrać miedzy kim, miedzy czym (2): *Diar* 55; [zlodziej] Wyrwał fię w nocy z oney ialkiniey wkradkiem/ Przebrał co tluftfze woły/ miedzy przednim ftadkiem. *KlonWor* 23.

Zwrot: »przebrać z pośzrod siebie« (1): Tedy lie podobáło Apofstódom y ftárfzym/ ze wzytkim kościołem przebrác mężę z pośzrod siebie [eligere viros ex eis] y polác do Antyochiey *WujNT Act* 15/22.

Szereg: »wybrać i przebrać« (1): *PatKaz III* 101v cf *przebrać nad kogo*.

Przen (3) : podiałem fye téy prácę/ ábym tho co iny záśiał/ ná kwápliwosci pośpołu zmięfczawfzy/ przebrałem flufznie/ každé zbożę wespól: áby każdy fwą potrzeb(ę)/ tym łatwiey nálafl. *SienLek* a4.

a) *Oddzielić to, co dobre, od złego (o dniu Sądu Ostatecznego)* (2) : W fyeći też dobre y złe ryby/ aż do wywleczenia ná brzeg/ to yeft do fkończenia fwyáthá/ yáko pan fám wykłáda: Tám ye dopiro Anyeli przebyorą *KromRozm III* C7v; *RejPos* 54v.

2. *Przewyższyć [kogo, co]* (5) : [ksiądz kanonik] niechby też to flowem Bożym pokazał/ iż fię mu to godzi/ onych ftárych błędy/ iefli ktore prawdziwie były ([...] álem tego pewien/ iż przed się Papięskie fámy wzytkie ony przebrały) ná nas wkłádác *CzechEp* 97; *SkarKazSej* 663b.

przebrać czym (1): *WerGość* 265; [Rzymiánie też/ ktorzy porządkiem y doftátkiem Greki dáleko byli przebráli/ to też záchowywáli. *WerReguła* 76 (*Linde*); Lecz ks. Konstanty poczem przebrał, bo tam i naszy służebny beli, plac otrzymał. *ListyZygmAug* 1553/283].

przebrać w czym (2): Aczći iuż Papiestwo y one stare pogany w tym [używaniu imienia bożego *nadaremno*] przebrało wípominájąc wżytkie święte y Máryą przy Bogu gdy przyśięgę czynią *CzechEp* 87, 160; [Sławny tym był Likurgus, że oka jednego nie litował dla syna jeszcze wszetecznego, lecz go ta cna dziewica znacznie w tym przebrała, gdy raczej obie stracić niż sławę wołała. *OtwinPis* 68].

[*Zwrot*: »[czym] daleko przebrać«: zwłaszcza gdy nas [księża] i wsiami daleko przebrali *OtwinPis* 149.]

3. *Przesadzić, przekroczyć [w tym: co (2)] (5)* : kiedy fobie pan Mikołay podpiał/ á kthoś do niego niemáłą pełną wypić chciał/ rzekł onemu/ záprawdę moy panie niemogę więczey pić/ bo iuż niemam hláwy/ iáko on ták zwykł máwiác/ gdy throřzkę przebierze *GórnDworz* Q4v.

[*przebrać czym*: kiedy [niewiasta] więcéy iedzeniem álbo pićiem niż náturá potrzebowała/ przebrála *OczkoPrzymiot* 283.]

przebrać w czym (1): Zbroyny y iezdny páchołek zginął/ y sílá mężka roskofzámí struchlálá. Białęglowy ták w vbiorách y ftroiách swoich przebrály/ iż końcá vtrátom nie máłz *SkarKazSej* 704b.

Zwrot: »miarę przebrać« (2): iefliż też ty możelz miarę przebrać/ w miłości tey/ ktorás cáló ze wżyftkiego fercá BOgu winien oddáwác: czyli nie możelz? *CzechRozm* 209v, 209v.

Przen (1) :

Zwrot: »z brzegow przebrać« (1): w R.P. Krześciánfkiey/ [...] fekty [...] ciáló R.P. ták obśiádły/ żeby ich bez obrázy łámego ciálá/ zrázu zbydż trudno/ [...] ([...] á pokiby z brzegow bárzo nie przebrály) do czáfu *per conniuentiam* mogą się tolerowác. *PowodPr* 38.

4. *Wybrać do ostatka, wyczerpać [w tym: czego po przeczeniu (9), [co]] (9)* : *BielKron* 84; Przyżłá potym do domu áno pełen przykádek máki/ y pełná oná bániá oleiu/ w ktorey go pirwey złyfzkę nie było/ á nigdy tego przebrać nie moglá. *RejPos* 81v, 176; *RejZwierc* 125; Tedy z Stáwu wielkie Szczuki wybiéray/ á młode w Stáwie zoftáwuy/ co by były ná Piądź/ między Głową/ á między Ogónem. Tedy ich iuż nigdy nie przebierzelz. *Strum* Q, Qv; *Pietrze y Pawle* [...] zpełnicie to coście nam obiecáli: bo ieden z was ták obiecał: Podzćie zemną/ á dobre⁸⁰ nieprebierzem. *SkarŻyw* 595; [Andolon [...] powiedział/ iże mu iego oćiec iego máiętność wielką w fkárbie zoftáwił [...]. A wżákże ná tym Grábíá [...] przeftác niechćiał/ mowiac: By dom wżyftek oycá twego pełen złotá był/ iużbyś ie ty łam był przebrał. *HistFort* O8v; *LustrPom* 206].

Fraza: »[u kogo] nigdy [czego] nie przebierzesz« = *ktoś ma czegoś w obfitości (1)*: [mówił Arcybiskup do Skanderbega:] obiecuią tobie Weneći kthey potrzebie dać wżytek doftátek/ fřebrá/ złothá/ zbroie/ vnich nigdy nieprebierzelz *BielKron* 254.

Przen (1) : Chwálćie páná/ [...] Który łam cudá czyni przeciw ludzkiey wierze/ Bo żaden wiek litości iego nie przebierze. *KochPs* 199.

5. [O wodzie: przewyższyć poziomem, zalać [co]: [Nemroth] kazał wieżę ták wyffoká w Bábilonie murowác czoby iey wodá nigdy przebrać nie moglá *BielKron* 1551 3v.]

6. [Wydać więcej: [ListyZygmAug 1562/415.]

przebrać co: i na sejmie przysłym Koronnym piotrkowskim okazać to mamy, żeśmy sumy pięćkroć sto tysięcy złotych nie przebrali, oboję sumę, pobór i nabyte pieniądze, w te pięćkroć sta tysięcy złotych kładąc. *Diar 1566 71.*

przebrać nad co: już teraz jedno o sumy traktat i egzamen zostali, która suma ma za słuszną być policzona (która nie), która wydzierzana abo niedodzierzana, gdzie się też przebrało nad danie sumy, aby to co na zwyż przebrano wedla taksy prowentow do skarbu naszego wrócono. *ListyZygmAug 1562/415.*]

7. *Usunąć kawalek czegoś w celu zrobienia otworu [co] (1)* : Y przyfzli k niemu niofąc powietrzem rufzonego [...]. A nie mogąc go przedeń przynieść dla rzelze/ odárli dách tám gdzie był Pan: á przebrawfzy połáp [*patefacientes*], fpuścili łozko/ ná ktorym powietrzem rufzony leżał. *WujNT Mar 2/4.*

8. [*Prawdopodobnie: Zanadto rozcieńczyć*: Przifziągam yfz doyzrzę pylnye y wyernye vftawy oth pana Bormiftrza y Rady vftanowyony. Aby nygd nye przebieral pywa nad vftawę panfka. A iezlizebich kogo wyedzial. ktoby przebral thedy go wydąm *ZapWpolActCon 1543 12/129.*]

Synonimy: 1. *przebrakować*; 2. *przewyszczyć*; 3. *przesadzić*; 4. *wyczerpać, wyczerpnąć*; 8. *rozrzedzić*.
Formacje współrdzenne cf BRAC.

Cf 1. PRZEBRANIE, PRZEBRANY